RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 31.12.2015 r.

IV.501.40.2015.MK

Pan Henryk Pawlaczyk
Przewodniczący
Krajowej Rady Kuratorów
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Szanowny Panie Przewodniczący

W odpowiedzi na pismo Pana Przewodniczącego w sprawie regulacji postępowania wykonawczego w sprawach cywilnych oraz roli kuratorów sądowych w tym postępowaniu, złożone w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich 17 grudnia 2015 r., uprzejmie informuję, że Rzecznik skierował w tej sprawie wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości. Kopię tego wystąpienia przekazuję do uprzejmej wiadomości Pana Przewodniczącego.

O odpowiedzi i stanowisku Ministra, tudzież o ewentualnych dalszych działaniach Rzecznika w tej sprawie, poinformuję Pana Przewodniczącego odrębnym pismem.

Zał. 1

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich
Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 31.12.2016 r.

IV.501.40.2015.MK

Pan Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo Przewodniczącego Krajowej Rady Kuratorów, Pana Henryka Pawlaczyka z 16 grudnia 2015 r., poruszające problem braku przepisów upoważniających kuratorów do wykonywania wywiadów środowiskowych w postępowaniach rodzinnych wykonawczych, obejmujących cały szereg spraw, szczegółowo opisanych w ww. piśmie (kopię pisma załączam do uprzejmej wiadomości Pana Ministra).

Obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 25 czerwca 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 925) nie normuje kwestii wykonywania orzeczeń sądów w sprawach rodzinnych i nieletnich. Poprzednio obowiązująca regulacja takie normy zawierała (§ 259 i § 250 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych), jednak zostały one usunięte z projektu nowego rozporządzenia. Uznano, że przepisy takie wykraczają poza ramy ustawowe i budzą wątpliwości co do ich zgodności z Konstytucją RP. Wyrażono wówczas pogląd, że właściwe byłoby umiejscowienie takiej regulacji w akcie rangi ustawowej, jak np. Kodeks postępowania cywilnego czy Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Postulowanych zmian jednak do tej pory nie wprowadzono, skutkiem czego w wielu wypadkach działalność kuratorów pozostaje nieunormowana przez system prawny. Z całą pewnością podstawy prawnej dla przeprowadzania wywiadów środowiskowych nie może bowiem stanowić art. 11 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (t. jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 795, ze zm.), będący jedynie przepisem organizacyjno-ustrojowym. Z tego też powodu środowisko kuratorów zgłasza konieczność podjęcia inicjatywy legislacyjnej i wprowadzenia do Kodeksu Postępowania Cywilnego działu dotyczącego postępowania wykonawczego, w którym kompleksowo uregulowana

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
www.rpo.gov.pl

zostanie również rola kuratorów sądowych w wykonywaniu orzeczeń w sprawach opiekuńczych z uwzględnieniem statusu kuratora rodzinnego jako organu postępowania wykonawczego.

Rzecznik zwraca też uwagę, że brak jednoznacznego uregulowania w ustawie podstaw prawnych do przeprowadzania wywiadów środowiskowych we wszystkich przypadkach, gdy sąd uznaje to za potrzebne, już w poprzednim stanie prawnym prowadził do tego, że kuratorzy niekiedy odmawiali przeprowadzania wywiadów środowiskowych, powołując się na brak podstawy prawnej (np. w sprawach opiekuńczych osób dorosłych – częściowo lub całkowicie ubezwłasnowolnionych). Dodatkowe trudności w prawidłowym wykonywaniu obowiązków kuratorskich stwarzał brak jednolitej linii orzeczniczej i rozbieżna praktyka sądów i zespołów kuratorskich. Stąd też także środowisko sędziów rodzinnych oraz zawodowych kuratorów sądowych już wcześniej wskazywało na potrzebę regulacji tych kwestii przez prawodawcę.

Ministerstwo Sprawiedliwości wyrażało różne stanowiska co do zasadności podjęcia tak zakrojonych prac legislacyjnych (por. m.in.: pismo z Departamentu Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości MS z 28 października 2015 r. DSO-I-023-20/15/2; pismo z Departamentu Legislacyjnego MS z 30 października 2015 r. DL-I-023-251/15/2). Jednakże ostatecznie, w piśmie Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji z 5 listopada 2015 r. (znak: DWOiP-II-023-22-15), Ministerstwo uznało potrzebę „podjęcia pilnych prac legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia do obowiązującego systemu prawnego przepisów stanowiących odpowiednik uchylonych unormowań dotyczących przeprowadzania przez kuratorów sądowych wywiadów środowiskowych w sprawach o ustanowienie opieki prawnej zarówno na etapie postępowania rozpoznawczego, jak i po wydaniu orzeczenia oraz uregulowania kwestii przeprowadzania jednorazowych wywiadów po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawach rodzinnych".

Rzecznik Praw Obywatelskich podziela pogląd o zasadności jednoznacznego uregulowania pozycji kuratora sądowego w ramach postępowania wykonawczego, dotyczącego realizacji orzeczeń sądu opiekuńczego, w szczególności w zakresie przeprowadzania wywiadów środowiskowych w ramach tych postępowań. Jest to tym bardziej istotne, że w omawianych tu sytuacjach działania organów pomocniczych władzy sądowniczej wkraczają w sferę konstytucyjnych i konwencyjnych wolności i praw człowieka – wolności od arbitralnej ingerencji państwa oraz prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 8 ust. 1 i ust. 2 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.). Przykładowo, są to takie sprawy jak: o ustalenie warunków życiowych osób ubezwłasnowolnionych, przeprowadzenie wywiadu wobec kandydatów na prawnych opiekunów bądź kuratorów takich osób, a także kandydatów do pełnienia funkcji

rodziny zastępczej, postępowania prowadzone wobec osób z zaburzeniami psychicznymi (o umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym bądź domu pomocy społecznej), odbieranie od małoletnich poniżej 13 roku życia oświadczeń w istotnych sprawach życiowych i wiele innych. Nie ulega więc żadnej wątpliwości, że podstawy i kryteria tak daleko idącej ingerencji państwa w prywatność obywateli muszą być jasno i ściśle określone.

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t. j. Dz.U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.), uprzejmie proszę Pana Ministra o podjęcie inicjatywy ustawodawczej, mającej na celu uregulowanie postępowania wykonawczego w sprawach cywilnych i uwzględniającej rolę kuratorów sądowych, poprzez nowelizację ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t. j. Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.).

Zał. 1

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich